

עלון שבועי נחלת שדה

חידושי תורה בדרך הדרוש והאגדה על פרשת השבוע

מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

ערש"ק פרשת ויקרא תשע"ה שנה ז' גליון 178

לתגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482,

ניתן לקבל את העלון במייל chagitben@neto.net.il

הנושא: בהלל הזקן התעברה נשמת אהרן הכהן

גם מתוך סכנת נפשות הוא מטפס על גג בית המדרש ומקשיב ללימוד התורה הקדושה.

העוני הוא נסיון קשה מאוד, כמו שאומרת הגמרא בעירובין (מא:): שלושה דברים מעבירים את האדם על דעתו ועל דעת קונו, אלו הן: עובדי כוכבים, ורוח רעה ודיקדוקי עניות, וצריך לבקש על זה רחמים. עיין שם. והגמרא בשבת (קנא:): לעולם יבקש אדם רחמים על מידה זו, שלא תבוא עליו עניות, שאם הוא לא בא, בא בנו ואם לא בבנו בבן בנו. עיין שם. ובגמרא בנדרים (סד:): ארבעה חשובים כמת: עני ומצורע וסומא ומי שאין לו פרי בטן. וכתבו בתוספות שם, שצריך לבקש על זה רחמים. ובגמרא בבבא בתרא (קטז:), דרש רבי פנחס בן יאיר קשה עניות בתוך ביתו של אדם, יותר מחמישים מכות.

אולם עם כל הקושי של העניות, ישב הלל הזקן ועסק בתורה הקדושה.

אלא שיש להקשות, מהו שאמרו שמעיה ואבטליון: "ראוי זה לחלל עליו את השבת", והרי דין זה של פיקוח נפש דוחה שבת, נאמר על כל יהודי ולא דוקא צדיק?

ועמד בזה בפירושו עיון יעקב על העין יעקב וכתב לתרץ, שבמקרה זה בו הלל הכניס את עצמו לסכנה כששכב בחוץ חשוף לקור, אין היתר לחלל שבת עבורו, כי נחשב מאבד עצמו לדעת ואין מחללין עליו את השבת. אבל הלל הזקן שעשה כן ממסירות נפשו ללימוד התורה, כן היה צריך לחלל עליו את השבת.

אלא שהלכה מחודשת היא לומר, שהמכניס עצמו לסכנה בשבת אין מחללין עליו את השבת, וכבר בספר קובץ תשובות (חלק ב' מהגריש"א זצ"ל סימן כ"ח עמ' ל"ג) הביא את דברי העיון יעקב הנ"ל ונחלק עליו וסובר שאף על מאבד עצמו לדעת מחללין עליו את השבת. ואם כן חוזרת הקושיה, מהו "ראוי זה לחלל עליו את השבת"?

כמו כן רבינו יוסף חיים בבן יהוידע (שם) מדקדק, מדוע נאמר בגמרא שירד עליו שלג מן השמים, והרי דבר פשוט הוא ששלג יורד מהשמים. ותיירץ, שאותו היום לא היה קור גדול שראוי לירד בו שלג, אלא ירדת השלג היתה בהשגחה פרטית מן השמים, ולא מחמת הקור, וכשעלה הלל הזקן אל הגג עדיין לא היה קור בחוץ יעו"ש. ואם כן הלל הזקן בעלייתו לגג לא היה בזה משום מאבד עצמו לדעת, ולא יועיל תירוצו של העיון יעקב לפי שיטת רבינו יוסף חיים. ואם כן מהו "ראוי זה לחלל עליו את השבת"?

הגמרא במסכת יומא (לה:): העוסקת בענין עשיר עני ורשע שבאים לדין בפני בית דין של מעלה, מביאה: עני בא לדין (אחר אריכות ימים ושנים, לפני בית דין של מעלה), אומרים לו, מפני מה לא עסקת בתורה? אם אומר: "עני הייתי וטרוד במזונותי ולכן לא עסקתי בתורה", אומרים לו, כלום עני היית יותר מהלל? אמרו עליו על הלל הזקן, שבכל יום ויום היה עושה ומשתכר בטרפיק (שם מטבע קטן), חציו היה נותן לשומר בית המדרש, וחציו לפרנסתו ולפרנסת אנשי ביתו. פעם אחת לא מצא להשתכר, ולא הניחו (ולא איפשר לו) שומר בית המדרש להיכנס, עלה ונתלה וישב על פי ארובה כדי שישמע דברי אלהים חיים מפי שמעיה ואבטליון. אמרו, אותו יום, ערב שבת היה, ותקופת טבת הייתה, וירד עליו שלג מן השמים, כשעלה עמוד השחר, אמר לו שמעיה לאבטליון, אבטליון אחי, בכל יום הבית מאיר והיום הבית אפל, שמא יום המעונן הוא? הציצו עיניהם וראו דמות אדם בארובה, עלו ומצאו עליו שלוש אמות שלג, מיד פרקוהו ורחצוהו והושיבוהו כנגד המדורה, אמרו, ראוי זה לחלל עליו את השבת. נמצא הלל מחייב את העניים.

מבאר הגר"ח שמואלביץ (שיחות מוסר ל"ב ג) בשם הגר"י סלנטר, הלא שומר בית המדרש לא היה עשיר כקורח תפקיד זה היה שייך לעניים, ובכל זאת כל אדם שבא לבית המדרש היה נותן לשומר חצי טרפיק, מסתבר שהיה משתכר ליום כמה מאות חצאי טרפיק, ואעפ"כ היה עני ואביון, לעומתו הלל הסתפק במטבע של חצי טרפיק בלבד, מכאן לא היה עני ואביון יותר מהלל. על זה נאמר "הלל מחייב את העניים".

ובכל זאת כאשר הוא עומד ביום שישי מחוסר עבודה ללא אפשרות לשלם לשומר, הוא מנסה את מזלו אולי בכל זאת הוא יצליח לשכנע את השומר, שיכניסו ללא תשלום, אבל אותו שומר אינני יודע אם היה זה בהוראה מגבוה או משום שהוא לא ידע מהו ערך של תורה, מסרב בעקשנות להכניס את הלל לבית המדרש.

אדם אחר שהיה עומד במקומו של הלל, היה פוטר את עצמו מלימוד התורה ובא הביתה לעזור לאשתו בהכנות לשבת קודש, הרי אין לך אונס יותר גדול מזה, גם לא מאפשרים לו להיכנס לבית המדרש מחמת שאין בידו לשלם, וגם לא שייך להישאר בחוץ מחמת הקור הנורא ששרר שם. אולם הלל הזקן משתוקק לעוד תוספת תורה, לעוד תוספת רוחנית, ולכן

הגר"א בביאורו לתיקונים מזוהר חדש (דף מ"ט טור ב') כותב על דברי התיקונים שם, שמחללין שבת כדי שלא תצא הנשמה מהאדם קודם זמנו. כתב הגר"א (שם בשורה י"ב) וז"ל: ומחללין ליה כו' שמא יזכה לנשמה, וזהו שאמרו, ראוי הוא לחלל עליו את השבת. עכ"ל.

ודבריו צריכים ביאור, מהו שכתב דמחללין שבת שמא יזכה לנשמה, והרי מדברים על אדם שכבר חי והוא ליה למימר שלא תצא נשמתו?

ונראה שהגר"א מחדש לנו, שבאמת יהודי רגיל לא היה ראוי שיחללו עליו את השבת כדי להצילו, כי מעלת השבת גבוהה וחשובה יותר מאשר יהודי. אלא שיש צדיקים שנשמתם גבוהה ורק עבורם ראוי לחלל את השבת. ואם כן כיצד באמת מחללים שבת עבור יהודי פשוט? לכך מבאר הגר"א, שמחללין שבת על כל יהודי מפני שכל יהודי יכול להיות שיזכה לנשמה כזו, כי פעמים שאדם זוכה על ידי מעשיו לתוספת בנשמתו, מדריגות שלא היו לו קודם ובשביל הצד שמא יזכה לנשמה כזו כבר צריך לחלל עליו את שבת כדי להציל את חייו.

וכיצד זוכים לתוספת נשמה?

מביא בשער הגלגולים (הקדמה ב') שלפעמים יעשה אדם איזה מצוה גדולה שעל ידה תתעבר בו נשמת צדיק שהצטיין במצוה זו, ואותה נשמה נעשית לו כאב להדריכו ולסייעו במצות ובמעשים טובים, כד שיכול להיות שקול כמדרגת הצדיק שהוא ממש. וזה סוד מה שאמרו חז"ל "אין לך דור שאין בו כאברהם אבינו כיצחק אבינו וכו'".

כמו שהיה מעשה בזמן האריז"ל, שבאו להתפלל שחרית והגיע רבי שמואל די אוזידא בעל מחבר ספר מדרש שמואל על פרקי אבות, והיה בחור בגיל שש עשרה, נכנס לבית הכנסת והנה רבינו האר"י קם מלוא קומתו ולא התיישב עד שרבי שמואל די אוזידא התיישב. כולם התפלאו מה קרה היום שקם האר"י לכבודו. לאחר התפילה שאלו את האר"י מדוע עמדת לכבודו של רבי שמואל? אמר להם לא עמדתי מפניו אלא מפני אברהם אבינו שנכנס עמו, כשהוא נכנס ראיתי את אברהם אבינו נכנס ולכן עמדתי.

מיד הלכו אל רבי שמואל ושאלו אותו מה הוא עשה היום בבוקר לפני התפילה. והשיב להם, הבוקר יצאתי מביתי לכיוון בית הכנסת מעוטר בתפילין וטלית כדרכי, אלא שלפתע שמעתי צעקות מאחד הבתים, הלכתי לכיוון הבית אשר ממנו בקעו הצעקות ואני רואה אדם ללא בגדים שצועק, לשאלתי מה קרה לו? השיב כי נכנס גנב לביתו בלילה וגנב ממנו את בגדיו, כיון שהגנב יודע שיש לבעל הבית כסף כרטיסי אשראי בכיסים, ובזמנם לכל אחד היה בגד אחד לשבת ובגד אחד ליום חול, ואותו אדם כנראה לא היה לו בגד לשבת, ועכשיו מסכן רוצה לצאת ולהתפלל ואינו יכול כי אין לו בגדים.

כשראה זאת רבי שמואל פשט מיד את המעיל שעליו ונתן לו במתנה גמורה, כדי שיוכל ללכת להתפלל לבית הכנסת. וחזר לביתו לבש את המעיל של שבת ובא להתפלל.

רבי שמואל, שעשה חסד בגופו זכה שאברהם אבינו שהיה איש החסד בא וליווה אותו לבית הכנסת.

וכמו כן היה מעשה אצל היהודי הקדוש מפשיסחא, שפעם אחת בעת לימודו עם תלמידו שיעור גמרא התעמק בקושיא אחת שנתעוררה לו ובתוך כך הלך אחד התלמידים שהיה יתום מאביו לבית אמו לטעום דבר מה מתוך בטחון שיספיק לחזור טרם שרבו יפסיק בהתעמקותו. אך בהיותו בבית אמו

ביקשה ממנו אמו לעשות לה שירות מסויים, ולמרות מהירותו לבית רבו מילא בקשת אמו ואחר כך חזר ללימודו.

וכאשר פתח התלמיד את דלת בית המדרש התעורר היהודי הקדוש מעיונו וכאשר ראה את התלמיד עומד בפתח קם לפניו מלא קומתו ונתמלא שמחה, ושאל את התלמיד איזו מצוה קיים כעת אשר בזכותה נתלווה עמו נשמת האמורא הקדוש אביי, ואביי הוא שתירץ לו את הקושיא שנתקשה בה. כאשר שמע היהודי הקדוש מה שעשה לאמו אמר, שנשמת אביי מתעברת אצל מי שמקיים "כיבוד אב" או "כיבוד אם" והולכת עמו להיות לו חלק במצוה זו שלא היה יכול לקיימה בגלל היותו יתום.

על פי זה יש לומר, כאשר הלל הזקן מסר נפשו לשמוע תורה מפני שמעיה ואבטליון, הרי שבכח מסירות נפש זכה שהתווסף בו חלק נשמה שלא היה לו.

לפי זה מבואר היטב, כשראו שמעיה ואבטליון את מסירות נפשו של הלל הזקן עבור לימוד התורה, אמרו "ראוי זה לחלל עליו את השבת", כי ודאי זכה במעשה זה לתוספת נשמה גבוהה, שראוי לחלל עליה את השבת.

לפי זה יש לפרש למה נקרא שמו "הלל הזקן" בתוספת התואר "זקן", כי חז"ל בקידושין (לב:) לימדונו כי זקן הוא מלשון זה קנה, ובא להורות, כי כל מעלתו של "הלל הזקן" היתה לו מחמת "קנין" – שעמל והתייגע עד שקנה את מעלותיו.

הדברים מתבארים יפה על פי מה שכתב בספר יפה ללב (חלק ג' דף קכ"ח ע"ג) שהלל היה גלגול אהרן הכהן, כי הלל אור גולל – גלגול אהרן. וביאר לפי"ז את מה שהובא בילקוט ראובני (דף ע"ט ע"ג) על הפסוק המדבר בעד אהרן הכהן (שמות ד', ט"ז): "הוא יהיה לך לפה" ר"ת "הילל", כי הלל גלגול אהרן.

ולפי דרכינו יש לומר, שבמסירות נפשו לתורה, זכה שתתעבר בו נשמת אהרן הכהן שתסייע לו בעבודת ה'.

מי היה אהרן הכהן?

חז"ל מספרים (כלה רבתי פרק הלכה א'. ילקוט שמעוני מלאכי ב' רמז תקפ"ח): שפל רוח היה אהרן, מניין? שאין לך שפל רוח יותר ממי שהוא רודף שלום. חשוב בדעתך, היאך אדם רודף שלום, אם אינו משפיל רוחו והולך? הא כיצד, אם היה אדם מקלל את אהרן, היה אהרן אומר לו שלום. אם היה אדם מריב עמו, היה שותק.

אם רבו שני אנשים, הוא משפיל רוחו והולך אצל זה ומרצה אותו על זה, וכן לזה, שכך היתה אומנותו של אהרן הצדיק, כששמע על שניים שהיו רבים זה עם זה, הולך אצל האחד, ואומר לו שלום עליך רבי, והוא אומר לו שלום עליך רבי ומורי. מה מבקש מורי כאן? והוא אומר: "פלוני חברך שלח אותי אליך לפייסך, הוא כה מתחרט על מה שעשה לך; ושרוי הוא בצער גדול ואומר: אוי לי, איך אשא את עיני בחברי, בושתי ממנו, שהרי אני הוא שפגעתי בו וחסאתי כנגדו! הלוואי ויסכים להשלים עימי ולסלוח לי!" כך היה אהרן יושב אצלו עד שהיה מוציא כל קנאה והקפדה שיש בלבו על רעהו. מיד אותו האיש היה מהרהר בדעתו, וכי כזה צדיק בא אלי לפייסני. היה אומר לאהרן, רבי, אני הוא שציערתי את חברי. לאחר מכן, היה אהרן הולך אצל החבר, ואומר לו גם כן כדברים הללו, עד שאף הוא היה מוחל וסולח בלב ונפש. וכשנפגשו השניים זה עם זה, מיד חיבקו ונשקו זה לזה, ושב השלום לשרור ביניהם.

הלל הזקן אשר זכה שנתעברה בו נשמת אהרן הכהן, הוא זה שאומר במשנה באבות: "הלל אומר, הוי מתלמידיו של אהרן אוהב שלום ורודף שלום, אוהב את הבריות ומקרבן לתורה".

מדקדקת המשנה ונוקטת בביטוי "אוהב את הבריות", "בריה" היא למעשה השלב הנמוך ביותר. בכינוי "אדם" אנו מתארים את מעלתו של האדם, שהוא בן דמותו של האדם הראשון, יציר כפיו של בורא עולם. ואילו הכינוי "בריות" הוא לאנשים שאין להם כל מעלה, הם חסרי אישיות וכל יתרונם הוא בכך שהם ברייתו של הקב"ה ושנבראו בצלמו.

הנצי"ב מוולאז'ין מדייק זאת ממה שנאמר "ומקרבן לתורה", משמע שמדובר במשנתנו בבני אדם הרחוקים מן התורה, שכן תלמידי חכמים אין צורך לקרבם לתורה, האהבה הנדרשת מאיתנו ע"י הלל הזקן היא אהבה לכל מי שנברא בצלם, גם אם רחוק הוא מן התורה ואינו מתנהג על פיה, שומה עלינו לאהבו ולהשתדל לקרבן לתורה.

ובאבות דרבי נתן מובא על המשנה (אבות א, ב) "והעמידו תלמידים הרבה", שבית שמאי אומרים: אל ישנה אדם אלא למי שהוא חכם ועניו וכן אבות ועשיר (השמח בחלקו). ובית הלל אומרים, לכל אדם ישנה, שהרבה פושעים היו בהם בישראל ונתקרבו לתלמוד תורה ויצאו מהם צדיקים חסידים וכשרים".

לכן הלל הזקן שנתעברה בו נשמת אהרן נוהג כאהרן ומשנה מפני השלום, כך מצינו במסכת ביצה (כ.): ת"ר, מעשה בהלל הזקן שהביא עולתו לעזרה לסמוך עליה ביו"ט, חברו עליו תלמידי שמאי הזקן אמרו לו: מה טיבה של בהמה זו? אמר להם: נקבה היא. ומפרש רש"י, שאין עולה נקבה, ועל זבחי שלמים הבאתיה. כשכש להם בזנבה כדי להטעותם שיחשבו שהיא נקבה והלכו להם. ובד"ה ולזבחי שלמים הבאתיה, פירש"י, מרוב ענוותנותו של הלל היה משנה מפני השלום. עכ"ל. היינו, שנהג כמנהגו של אהרן לשנות מפני השלום.

כמו כן זוכה הלל הזקן לענוה מופלגת שאין לה אח ורע אצל שאר התנאים, כדברי הגמרא בשבת (לא.) "לעולם יהא אדם ענוותן כהלל". ובסנהדרין (יא.) כשנפטר הלל זה הזקן, אמר עליו: הי עניו הי חסיד, מתלמידיו של עזרא. ובכתובות (סז.): רץ כעבד לפני עני בן טובים. ויש לומר שזכה לענוה זו מחמת נשמת אהרן שנתעברה בו, כי גם על אהרן הכהן מעידה המשנה (מסכת כלה פרק א') שהיה: "ענו ושפל רוח". ומחמת כן זוכה אף הלל הזקן להיות בעל ענוה.

להתענג בתענוגים - - -

להאזין לשיעוריו המרתקים של

הרב איתי חיים בן אהרן שליט"א

התקשרו לטלפון שמספרו: 050-4133783

במחיר שיחה סלולארית רגילה, חינם לבעלי

מסלול 'ללא הגבלה'.

השיעורים ערוכים עפ"י נושאים ותתי נושאים:

פרשת השבוע, מועדים, תנאים ואמוראים, הלכה,

ספר אהבת חסד, ועוד.

מעולה לניצול זמן המתנה/נסיעה/הליכה, ללימוד

מענג ומשובב נפש.

הכניסו המספר לאנשי הקשר שלכם, ותהיו בקשר...

אם שמע אהרן על בעל ואשתו שעשו מריבה ביניהם, היה הולך אצל הבעל ואומר לו, שמעתי שהיה לך ריב עם אשתך, אם אתה מגרש אותה, ספק תמצא כמותה ספק לא תמצא. וגם אם אתה מוצא כמותה, אם תריב איתה, היא תאמר לך, כך עשית גם לראשונה. וכך היה נעשה שלום ביניהם, וכשנולד להם בן, היו קוראים אותו 'אהרון' על שמו. ועל זאת היו כל ישראל אנשים ונשים אוהבים אותו.

עוד אמרו (אבות דרבי נתן פרק י"ב, הלכה ג'): כאשר היה אהרן מהלך בדרך, היה מאיר פנים לכולם. גם כאשר נפגש עם אדם רע או רשע, היה אומר לו 'שלום' בסבר פנים יפות. וכאשר אותו אדם רשע היה מתאוה ללכת ולעבור עבירה, היה אומר לעצמו: אוי לי, היאך אשא את עיני ואראה את אהרון? מתבייש אני ממנו, שהרי הוא כה מתעניין בשלומי! וכך היה אותו האיש מונע את עצמו מלעבור עבירה. זה שנאמר: ורבים השיב מעוו, שהשיב פושעים לתורה.

כבר מקטנותו של אהרן, אהב את משה אחיו, וכדברי המדרש (ילקוט שמעוני, שמות קס"ו): "והנה נער בוכה" – נער זה אהרון, מלמד שהיה אהרון עומד ובוכה, בשעה שלקחו את משה אחיו ליאור.

בשעה שציוהו הקב"ה למשה במדיו, לך שוב מצרים ותבשרם על הגאולה, סרב משה, שלא הוא יהיה השליח להוציא את בני ישראל, אלא אהרון אחיו הגדול. שהרי אהרן מנהיג כעת את עם ישראל במצרים, ואיך הוא יבוא לתפוס את מקומו?! אולם ידע בורא עולם שאין אהרון מיצר כלל ואדרבה שמח הוא, והרגיע הקב"ה את משה והבטיחו שאהרון ישמח בכל לבו בראותו בגדולתו, שנאמר: "וראך ושמח בלבך". ועל טוב וטוהר לבו של אהרון ששמח בגדולת אחיו, זיכהו הקב"ה ללבוש אורים ותומים, שנאמר: "והיו על לב אהרון". (שמות רבה פרשה ג').

אהרן הכהן שלא כמשה רבינו אשר היה אומר: "ייקוב הדין את ההר", כמו שאמר (דברים א' י"ז): "כי המשפט לאלהים הוא", היה אהרן אוהב שלום ורודף שלום ומשים שלום בין איש לחברו, שנאמר (מלאכי ב' ו') "תורת אמת היתה בפיהו ועולה לא נמצא בשפתיו, בשלום ובמישור הלך אתי ורבים השיב מעון". (סנהדרין ו').

על הפסוק המתאר את פגישת אהרן ומשה בעת חזרת האחרון ממדיין "וילך (אהרן) ויפגשו בהר האלהים וישק לו", אמרו חז"ל (ילקוט שמות רמז קע"ד): זהו שאמר הכתוב (תהלים פ"א, י"א) "חסד ואמת נפגשו צדק ושלום נשקו" "צדק" זה משה שנאמר (וואת הברכה ל"ג, כ"א) "צדקת ה' עשה", "שלום" זה אהרן, שנאמר (מלאכי שם) "בשלום ובמישור הלך אתי", "חסד" זה אהרן שנאמר (דברים שם ח') "וללוי אמר תמיד ואוריד לאיש חסידך". ו"אמת" זה משה שנאמר (בהעלותך י"ב, ז') "בכל ביתי נאמן הוא".

בעוד משה השתית את הסדר החברתי על הצדק והמשפט, אהרון השתדל להטיל שלום עוד בטרם הגיעו הניצים לדין.

ולכן זכה אהרן הכהן שבעת פטירתו נאמר עליו (חקת כ', כ"ט): "ויבכו את אהרן שלושים יום כל בית ישראל". ואילו כשנפטר משה נאמר (וואת הברכה ל"ד, ח'): "ויבכו בני ישראל את משה בערבות מואב שלושים יום".

שואלים חז"ל באבות דרבי נתן: "מפני מה בכו ישראל את אהרן אנשים ונשים (ולא רק האנשים כמו אצל משה רבינו)? מפני שמשה היה מוציא דין לאמתו ומוכיחן בדברים, אבל אהרן לא אמר מימיו לאיש 'סרחת' ולא לאשה 'סרחת'.